

5. Lyra Iu. I. Vseukrainska trylohiia: u 2 t. / Iu. I. Lyra. – K.: MAUP, 2007. – T.1. – 336 s.

6. Osnovnymy spozhyvachamy ukrainskoho zerna zalyshtaiutsia krainy Afryky ta Azii [Elektronnyi resurs] // Agravery. – 2016. – Rezhym dostupu: <http://agravery.com/uk/posts/show/osnovnimi-spozivacami-ukrainskogo-zerna-zalyshtaiutsia-kraini-afryki-ta-azii>.

7. Ukraina eksportovala ponad 40 tys. ton yaiets [Elektronnyi resurs] // Agravery. – 2016. – Rezhym dostupu: <http://agravery.com/uk/posts/show/ukraina-eksportovala-ponad-40-tis-tonn-aec>

8. «Antonov» i «TAQNIA» pidpysaly Uhodu pro kooperatsiiu z orhanizatsii v Korolivstvi Saudivska Araviia litakobudivnoho kompleksu ta orhanizatsii vyrobnytstva litakiv An-132 v kooperatsii z DP «ANTONOV» [Elektronnyi resurs] // DP «Antonov». – 2016. – Rezhym dostupu: <http://www.antonov.com/news/444>

9. Lyra Iu. I. Vseukrainska trylohiia: u 2 t. / Iu. I. Lyra. – K.: MAUP, 2007. – T.2. – 392 s.

10. Vsesoiuznaia perepis naseleniia 1926 goda. Natsionalnyi sostav naseleniia po regionam RSFSR [Elektronnyi resurs] // Demoskop Weekly. – Rezhym dostupu: http://demoscope.ru/weekly/ssp/rus_nac_26.php?reg=862.

11. Brzezinski Z. The Grand Chessboard: American Primacy And Its Geostategic Imperatives / Z. Brzezinski. – Basic Books, 1997. – 237 p.

Леонтьєв І. О., студент, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), i.leontief@gmail.com

Українські геостратегічні перспективи з точки зору української геополітичної думки

Знищення старої системи міжнародних відносин Росією зумовлює необхідність пошуку стратегічних українських перспектив, переважно таких, які дозволять Україні розвиватися, не озирюючись на ситуативні фактори світової кон'юнктури. Особливу увагу приділяється природному руху українців на південь і схід до Чорного моря як вирішальному фактору в розвитку України. Українська геополітична концепція є актуальною та реалістичною для втілення в життя. З її точки зору імперативним напрямом розвитку є здобуття Україною виходу до територій проміж Доном, Волгою, Каспійським морем, Кавказом та Чорним морем, що її Ю. Ліпа назвав «Каспійською брамою».

В статті був проведений аналіз українських сучасних геостратегічних перспектив, позитивних і негативних сторін українського географічного положення, а також огляд деяких іноземних концепцій, частиною яких є і Україна, а саме стратегії стримування Росії та Балто-Чорноморського союзу. Особлива увага приділяється природному руху українців на південь і схід до Чорного моря як вирішальному фактору в розвитку України. Українська геополітична концепція є актуальною та реалістичною для втілення в життя. З її точки зору імперативним напрямом розвитку є здобуття Україною виходу до територій проміж Доном, Волгою, Каспійським морем, Кавказом та Чорним морем, що її Ю. Ліпа назвав «Каспійською брамою».

Ключові слова: Україна, Східна Європа, геополітика, геостратегія, Чорноморсько-Каспійський регіон, зовнішня політика.

* * *

УДК 323.3

Гнатенко Н. Г.,
помічник-консультант народного депутата України,
здобувач відділу правових проблем політології,
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького
НАН України (Україна, Київ),
Natalia.Gnatenko@gmail.com

Інституціоналізація лобізму в Україні: Історія та сучасність

Здійснено ретроспективний аналіз законодавчих ініціатив щодо легалізації лобізму в Україні за часів незалежності. З огляду на суспільно-політичний контекст відповідних ініціатив на різних етапах становлення української держави запропоновано виокремити три основні періоди в історії пошуку шляхів легалізації лобізму, а саме «символічний» (1991 рік – середина 90-х років минулого століття), «утилітарний» (кінець 90-х років минулого століття – початок 2000-х років) та «антикорупційний» (середина 2000-х років і дотепер). Детально проаналізовано сучасне бачення проблеми легалізації лобізму у ініційованих народними депутатами України VШкликання законопроектів. Наголошено, що лобізм виступає єдиною можливим правовим механізмом взаємодії позапартійних соціальних груп та парламенту з огляду на плюралістичну природу вищого представницького органу країни. Запропоноване власне бачення змістового наповнення таких понять: суб'єкт лобізму, об'єкт лобізму, предмет лобізму в контексті парламентської практики.

Ключові слова: парламент, лобізм, суб'єкт лобізму, об'єкт лобізму, предмет лобізму, корупція.

На сьогодні серед науковців та практиків існує спільне розуміння, що ефективне врядування неможливе без дієвих і легальних механізмів залучення максимально широкого спектра зацікавлених груп до правотворчості органів державної влади. Одним із таких механізмів виступає лобізм. Легалізація лобістської діяльності в Україні покликана не лише створити правові механізми для залучення позапартійних соціальних груп до процесу підготовки та ухвалення державних рішень, але і сприяти детінізації взаємодії зацікавлених груп, перш за все бізнесу, з органами державної влади та посадовими особами, а отже, зниженню рівня політичної корупції. Таким чином, актуальність дослідження має не лише теоретичний, але і практичний вимір.

В Україні останніми роками було захищено кілька дисертаційних робіт з даної проблеми [1; 2]. Вийшов ряд монографій, де аналізуються політико-правові аспекти проявів явища лобізму в Україні [3] та за кордоном [4]. Опосередковано практичні аспекти тіншового лобізму розкрито в монографіях, де досліджується проблема становлення великого українського бізнесу [5; 6], парламентська практика [7].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. В кінці вересня – на початку жовтня 2016 року в парламенті було зареєстровано два законопроекти, які пропонують легалізувати лобістську діяльність. Аналіз положень цих законопроектів, а також узагальнення попереднього досвіду законопроектної роботи з цього питання дозволить доповнити існуюче поле досліджень новими даними.

Мета статті. Здійснити ретроспективний аналіз законодавчих ініціатив щодо легалізації лобізму в Україні за часів незалежності. Виявити основні тенденції у сфері законодавчого врегулювання лобістської діяльності у Верховній Раді України VIII скликання. Запропонувати власне бачення змістового наповнення таких понять: суб'єкт лобізму, об'єкт лобізму, предмет лобізму.

Одним із механізмів реалізації задекларованого у Конституції права громадян на участь у процесі вироблення державної політики є інститут лобізму. Йдеться про регламентовану законом взаємодію громадян (їх об'єднань), що спеціалізуються на лобістській діяльності, з органами державної влади для здійснення впливу на прийняття необхідних лобістам рішень і для активного відстоювання ними своїх інтересів [8, с. 11].

В Україні впродовж 25 років незалежності здійснювались неодноразові спроби ввести лобістську діяльність у межі правового поля. Ці спроби можна умовно поділити на три періоди, кожен із яких демонструє відмінну парадигму пошуку шляхів легалізації явища.

Вперше проблема узаконення лобістської діяльності на рівень політичного дискурсу вищих посадових осіб держави була піднята на початку 90-х років. У цей період переосмислення радянських підходів до тлумачення цілого ряду «шкідливих» суспільних явищ відбувалось у рамках процесу демократизації суспільно-політичного життя.

На той час в країні переважала державна форма власності. Класичних організованих груп, які передбачають захист, у першу чергу, соціально-економічних

інтересів, що засновані на приватній формі власності, у суспільстві не було сформовано, а існуючі групи (наприклад, профспілки) ще не відокремились від держави. Тому обговорення питання легалізації лобізму було швидше демонстрацією зміни морально-етичного ставлення до цього явища з відверто ворожого (радянський підхід) до раціонального, ніж реальним прагненням унормувати лобістську діяльність.

Оголошені ініціативи з боку народного депутата України І скликання А. Ткачука та групи народних депутатів України, на чолі з головою Ради промисловців і підприємців при Кабінеті Міністрів України В. Сумінимне були зареєстровані у парламенті.

Друге проблема легалізації лобізму актуалізувалась у кінці 90-х років минулого століття. На цей час по суті було завершено процес великої приватизації, що означало появу потужних економічних груп інтересів, які демонстрували активну зацікавленість у пошуку механізмів впливу на формування порядку денного органів державної влади, вироблення і реалізацію державної політики. На цьому етапі лобізм із теоретичного концепту перетворився на реальну практику українських політиків і необхідність її унормування носила утилітарний характер.

Верховною Радою України III скликання було ухвалено Державну програму розвитку законодавства України до 2002 року, 31-м пунктом якої значився законопроект «Про лобістську діяльність» [9]. Як наголошував у цей період спікер парламенту І. Плющ: «Практика лобіювання потребує введення його в законні рамки, забезпечення контролю за ним з метою сприяння і підтримки лише позитивних якостей цього явища, використання його на користь людині, державі і суспільству, запобігання впливу на законодавців з боку корумпованих груп, егоїстичних особистих та колективних інтересів, використання протиправних засобів впливу на законодавців...» [10, с. 3].

У парламенті було зареєстровано два відповідні законопроекти [11; 12]. Попри те, що жоден із них не дійшов навіть до процедури першого читання, окремі положення проектів варті уваги як віддзеркалення наявних на цей період уявлень про лобістську діяльність.

У законопроекті з реєстр. №3188 серед іншого було передбачено практику «делегування» функцій лобіста посадовим особам органів влади, у тому числі народним депутатам України, шляхом укладання контрактів з лобістами та виконання відповідних робіт за додаткову винагороду. У свою чергу у законопроекті з реєстр. №3188-1 до суб'єктів лобізму зараховувались, зокрема, міжпартійні¹, робочі² та міжпарламентські групи,³ що формуються із числа народних депутатів за виключенням Голови Верховної Ради, його заступників, керівників депутатських фракцій і груп, а також голів

¹ Міжпартійні групи утворюються із числа народних депутатів України, до їх складу повинні входити представники не менш ніж половини фракцій і депутатських груп, зареєстрованих у Верховній Раді України.

² Робочі групи утворюються народними депутатами України і представниками груп суспільних інтересів, зареєстрованих у Верховній Раді України. Число членів групи має бути не менше п'яти осіб.

³ Міжпарламентські групи – це групи народних депутатів України з міжпарламентських зв'язків.

комітетів. Тобто за такого «утилітарного» підходу легалізація лобізму означала легалізацію існуючої корупційної парламентської практики, яка визнавалась де факто. Це суперечить сучасним уявленням про цивілізований лобізм.

Науковці зазначають, що ключовою характеристикою лобізму як правового інституту, що регулює взаємодію груп інтересів із органами влади є відокремлення (повна незалежність) груп від держави [13]. При такому підході групи реалізують партикулярні інтереси шляхом перманентного зовнішнього тиску на державні органи знизу–вгору [14], а суб'єкт і об'єкт лобістської діяльності жорстко відокремлені.

Цю специфіку лобізму було враховано у законопроектах третього періоду пошуку шляхів унормування явища (середина 2000-х років і дотепер). Його можна охарактеризувати як «антикорупційний», оскільки усі законодавчі ініціативи щодо легалізації лобізму здійснювались у рамках загальнодержавної антикорупційної політики.

У 2006 році було офіційно визнано, що одним із корупційних ризиків суспільної життєдіяльності є «неврегульованість процедури і механізму лобіювання законних політичних, соціально-економічних та інших інтересів у виборних органах» [15]. У зв'язку з цим у рамках плану заходів щодо реалізації «Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» Кабінету Міністрів України серед іншого було доручено невідкладно винести на розгляд Верховної Ради України проект Закону «Про лобіювання».

22 квітня 2009 року Уряд на своєму засіданні ухвалив концепцію законопроекту, щоправда, під іншою назвою «Про вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів» [16]. Зміна назви яскраво свідчить про негативне сприйняття явища як серед широкого загалу українських громадян, такі серед політиків. Причина такого сприйняття не лише в живучості радянських стереотипів, але в існуванні масштабної латентної практики впливу потужних бізнес-груп на процес підготовки і ухвалення рішень органами державної влади. Попри широку кампанію з обговорення законопроекту, він не був затверджений Урядом.

Слід зазначити, що ототожнення лобістської діяльності із такими поняттями, як «неформальні відносини між бізнесом та політичною елітою», «хабар», «відкат» тощо характерне для усіх посткомуністичних держав. Саме тому легалізація лобізму в Литві (2000), Польщі (2005) та Угорщині (2006) відбувалась в контексті антикорупційного дискурсу.

У 2010 році Парламентська Асамблея Ради Європи (ПАРЄ) ухвалила рекомендації 1908 (2010) «Лобіювання в демократичному суспільстві (Європейський кодекс поведінки при лобіюванні)», в яких, зокрема зазначається, що неврегульованість лобістської діяльності на законодавчому рівні виводить з-під суспільного контролю діяльність груп інтересів та підриває суспільну довіру до органів влади. На думку ПАРЄ, особливу загрозу неслалітний лобізм державам-членам Ради Європи, де демократичні традиції не мають глибокого коріння і де відсутні ефективні механізми контролю з боку громадянського суспільства [17].

Після Революції гідності, одним із чинників якої стала політична корупція високопосадовців,

проблема легалізації лобізму знову стала актуальною. Так, в ухваленому у 2014 році Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» зазначено, що унормування лобіювання як легального демократичного механізму взаємодії громадянського суспільства та правової держави має сприяти боротьбі з корупцією у представницьких органах влади [18]. На виконання Закону Кабінет Міністрів України затвердив державну програму, де, зокрема, визначено, що у серпні 2017 року на розгляд Уряду має бути подано законопроект про врегулювання процедур лобіювання [19].

У цілому впродовж «антикорупційного» періоду народними депутатами було ініційовано чотири законопроекти:

– «Про діяльність лобістів у Верховній Раді України» (реєстр. №8429), ініційований народним депутатом України IV скликання І. Гринівим за співавторства із експертами Громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив» [20].

– «Про регулювання лобістської діяльності в Україні» (реєстр. №7269), ініційований народним депутатом України VI скликання В. Коновалюком (по суті, це дещо модифікований варіант законопроекту, розробленого Міністерством юстиції при М. Оніщуку) [21].

– «Про лобізм» (реєстр. №5144), ініційований народними депутатами України VIII скликання Т. Батенком, О. Дубініним, О. Шевченком, В. Шевченком, В. Дідичем, В. Купрієм, І. Констанкевич [22].

– «Про лобіювання» (реєстр. №5144–1), ініційований народними депутатами України VIII скликання М. Найємом, Н. Веселовою, М. Іоновою, І. Гринівим, В. Голубом, Б. Березою, А. Вадатурським, О. Бельковою, Я. Маркевичем, Л. Козаченком, О. Кужель, О. Кондратюк [23].

У цілому законодавчі ініціативи ілюструють два найбільш поширені серед правників підходи щодо визначення сфери дії відповідного Закону: широкий, коли пропонується легалізувати лобістську діяльність в органах державної влади всіх рівнів та в органах місцевого самоврядування (реєстр. №7269 та №5144), та вузький, коли Закон унормовує лобізм в межах парламентської практики (реєстр. №8429 та №5144–1).

Слід зазначити, що в Україні вже більше п'яти років на макро– і мезорівнях державного управління діє інститут соціального діалогу (тристороння форма взаємодії профспілок, роботодавців і держави) [24]. Не вдаючись до аналізу ефективності дії Закону «Про соціальний діалог в Україні», варто наголосити, що корпоративна модель взаємодії груп інтересів з виконавчою владою та органами місцевого самоврядування історично виправдана, оскільки віддзеркалює специфіку становлення громадянського суспільства в Україні як рух з–під державного контролю в бік плюралізму.

Проте на парламентському рівні лобізм є безальтернативним правовим механізмом залучення позапартійних груп інтересів до процесу вироблення політичних рішень. Це пов'язано із плюралістичною природою найвищого представницького органу, специфікою його функцій, що в сукупності визначає провідне місце Верховної Ради в державному механізмі

[25, с. 20]. Окрім того, Верховна Рада України є найбільш публічним органом в системі центральної влади, що дозволяє більш ефективно відстежувати порушення законодавства.

З огляду на зазначене, на нашу думку, на сучасному етапі державотворення легалізація лобізму спочатку має відбутись на парламентському рівні і лише в разі успішної парламентської практики її варто поширювати на інші органи влади.

Проаналізуємо законопроект, який пропонує легалізувати лобізм у парламенті (реєстр. №5144–1). Перш за все зупинимось на понятійному апараті.

У законопроекті надане визначення поняттю лобіювання «як вплив суб'єкта лобіювання на діяльність Верховної Ради України, її посадових осіб, народних депутатів України під час процесу розробки, прийняття, скасування або зміни ними нормативно–правових актів» [23, ч.3, ст.1]. На нашу думку, поширення дії Закону на посадових осіб Верховної Ради України, а це Голова Верховної Ради, його перший заступник та заступник недоцільно. Ці особи мають виключні можливості впливати на перебіг розгляду питань під час пленарних засідань парламенту, а отже зловживати таким впливом. Тому пропонується заборонити лобістську діяльність щодо них, а також щодо працівників Апарату парламенту та патронажних служб (у т.ч. помічників–консультантів народних депутатів України).

Суб'єктом лобіювання у законопроекті виступає «будь–яка фізична або юридична особа, а також особа, що здійснює лобіювання від імені суб'єкта лобіювання, зареєстрована у встановленому законодавством порядку та внесена до Електронного реєстру суб'єктів лобіювання» [23, ч.6, ст.1]. При цьому передбачено, що суб'єкт лобіювання може надавати послуги з лобіювання замовнику як за винагороду, так і безоплатно [23, ч.2, ст.1]. Тобто народні депутати пропонують взяти за основу широкий підхід при визначенні суб'єкта лобізму. Він ґрунтується на конституційному праві громадянина на звернення до органів влади і передбачає, що лобістом може бути будь–який громадянин/група осіб, які в той чи інший спосіб здійснюють комунікацію із владою з метою реалізації того чи іншого партикулярного інтересу. За такого підходу лобіст може одночасно виступати і в ролі замовника лобістської діяльності.

На нашу думку, сучасний підхід до правового визначення явища лобізму передбачає більш вузьке трактування суб'єкта лобізму як зареєстрованої відповідно до Закону фізичної/юридичної особи, яка здійснює професійну оплачувану діяльність, спрямовану на представництво та захист інтересів замовника (клієнта) в процесі підготовки та розгляду проектів нормативно–правових актів.

Слід чітко розмежовувати професійну діяльність лобіста як посередника між органами державної влади і зацікавленими групами [26, с. 368] та явище т.зв. громадського лобізму, коли мова йде про безоплатну діяльність членів тої чи іншої групи щодо безпосереднього представництва групових інтересів перед органами влади.

Об'єктом лобіювання у ініціаторів законопроекту є «правотворчість у Верховній Раді України та її органах» [23, ч.4, ст.1]. Таке визначення потребує уточнення. По–перше, у контексті парламентської

практики коректніше було б говорити про «законотворчий процес» як форму правотворчості [27, с. 270], по-друге, таке визначення ототожнює поняття суб'єкта лобювання і предмета лобювання. Останнє у ініціаторів законопроекту визначається як «закони та інші правові акти Верховної Ради України» [23, ч.5, ст.1].

На нашу думку, предметом лобювання має виступати законотворчий процес у Верховній Раді України, а до об'єктів лобювання слід зарахувати професійні парламентські органи, а саме комітети Верховної Ради України та тимчасові спеціальні комісії (після ухвалення відповідного закону) і безпосередньо народних депутатів України.

При цьому пропонується заборонити народним депутатам займатися лобізмом під час здійснення своїх повноважень та після складання повноважень на термін, еквівалентний терміну парламентської каденції. Також потребує заборони діяльність лобістів, які виступають близькими родичами чинних народних депутатів України.

Щодо Електронного реєстру суб'єктів лобювання. Народні депутати – ініціатори законопроекту пропонують вносити до нього інформацію, у тому числі фінансового характеру, про замовників та лобістів. Сам реєстр, пропонують вести в Апараті Верховної Ради України. При цьому Апарат парламенту має здійснювати перевірку наданої до реєстру інформації на достовірність. У разі виявлення порушень він інформує про це Національне антикорупційне бюро. У разі підтвердження інформації про порушення на суб'єкта лобювання накладається штраф, у разі виявлення повторного порушення впродовж року з моменту накладення останнього стягнення встановлюється заборона на здійснення лобювання строком на два роки.

На нашу думку, усі реєстри, які потенційно можуть містити інформацію про корупційні порушення мають вестися одним органом, а саме Національним агентством з питань запобігання корупції. При цьому на достовірність наданої інформації мають перевірятися не лише суб'єкти лобювання, але і замовники лобістської діяльності.

Впродовж двадцяти п'яти років незалежності в Україні змінилось кілька парадигм на шляху пошуку концепції легалізації явища лобізму. У перші роки незалежності вона носила світоглядний (символічний) характер, який відтворював процес переоцінки багатьох явищ суспільної дійсності з точки зору демократичного транзиту. На другому етапі, в період первісного накопичення капіталу, домінував утилітарний підхід до вирішення проблеми легалізації лобізму. Відповідні ініціативи народних депутатів пропонували, по суті, легалізувати політичну корупцію в парламенті. Сьогодні полеміка довкола інституціоналізації лобізму носить антикорупційний характер.

Очевидно, що легалізація лобізму не призведе до миттєвої детінізації процесу прийняття парламентських рішень в Україні, проте саме визнання цього явища на рівні Закону, чітке правове окреслення суб'єктів та об'єктів лобізму, сприятиме формуванню цивілізованих механізмів взаємодії парламенту та позапарламентських груп інтересів. Також це стане ще одним кроком у напрямку інтеграції країни до Європейського Союзу.

Перспективним напрямком дослідження є аналіз правових механізмів запобігання конфлікту інтересів у процесі реалізації народним депутатом України своїх повноважень.

Список використаних джерел

1. Гричина Н.А. Лобізм як інститут сучасної демократії: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Н. А. Гричина; КНУТШ. – К., 2009. – 186 с.
2. Богиня Т. Ю. Інституціоналізація лобізму: світовий досвід та Україна: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Т. Ю. Богиня; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корсецького. – Київ, 2014. – 219 с.
3. Мацкевич Р.М. Політико-правові засади формування інституту лобізму в Україні / Р. М. Мацкевич. – Одеса: Фенікс, 2013. – 167 с.
4. Дягілев О.В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід / О. В. Дягілев. – Х.: Майдан, 2011. – 251 с.
5. Телешун С.О. Вплив фінансово-політичних груп на прийняття стратегічних рішень у сфері політики та економіки: українські реалії / С. О. Телешун, І. В. Рейтерович. – К.Х., 2008. – 151 с.
6. Пасхавер О.Й. Формування великого приватного капіталу в Україні / О. Й. Пасхавер, Л. Т. Верховодова, Л.З.Суплін. – К.: «Міленіум», 2004. – 90 с.
7. Ганжуров Ю.С. Парламент України в політичній комунікації / Ю. С.Ганжуров. – К.: Україна, 2007. – 352 с.
8. Любимов А.П. Конституционно-правовые основы формирования лоббистских отношений в открытом обществе (Антикоррупционный проект) / А.П. Любимов. – М.: Издание Государственной Думы, 2000. – 214 с.
9. Постанова Верховної Ради України «Про Державну програму розвитку законодавства України до 2002 року»: за станом на 1 листоп. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
10. Плющ І.С. Парламентаризм в Україні – шляхи і тенденції розвитку / І. С. Плющ // Парламентаризм в Україні: теорія та практика: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-й річниці з дня проголошення незалежності України та 5-й річниці з дня прийняття Конституції України / Верховна Рада України. Інститут законодавства; Редкол.: С.Б.Гавриш та ін. – К., 2001. – С.3–10.
11. Проект Закону України «Про правовий статус груп об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді України»: за станом на 1 листоп. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=7028
12. Проект Закону України «Про лобювання в Україні»: за станом на 1 листоп. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5838
13. Перегудов С. П. Организованные интересы и государство: смена парадигм / С. П. Перегудов // Полис. – 1994. – №2. – С.76–87.
14. Лоббизм в России: этапы большого пути: [Доклад] / Экспертный институт Российского союза промышленников и предпринимателей [Нешадин А.А., Блохин А. А., Верещагин В. В. и др.]. – М.: Б. и., 1995. – 40с.
15. Указ Президента України Про Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності»: за станом на 1 листоп. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/742/2006>
16. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів»: за станом на 1 листоп. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/448-2009-p>
17. Recommendation 1908 (2010). Lobbying in a democratic society (European code of good conduct on lobbying) // Assembly debate on 26 April 2010 (11th Sitting) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17832&lang=en>
18. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 роки»: за станом на 1 листоп.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>
19. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної

антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки»: за станом на 1 листопа. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-p/print1478669797768871>

20. Проект Закону України «Про діяльність лобістів у Верховній Раді України»: за станом на 1 листопа. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=26076

21. Проект Закону України «Про регулювання лобістської діяльності в Україні»: за станом на 1 листопа. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=38796

22. Проект Закону України «Про лобізм»: за станом на 1 листопа. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052

23. Проект Закону України «Про лобіювання»: за станом на 1 листопа. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60191

24. Закон України «Про соціальний діалог в Україні»: за станом на 1 листопа. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>

25. Кривенко Л. Т. Верховна Рада України / Л. Т. Кривенко. – К.: Ін Юре, 1997. – 47 с.

26. Короткий оксфордський політичний словник / За ред. Макліна І., Макмілана А.; Пер. з англ.: В. Сидоров та ін. – К.: Основи, 2005. – 789 с.

27. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко [та ін.]; за заг. ред. О. В. Зайчука; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.

References

1. Grychyna N. A. Lobizm jak instytut suchasnoi' demokratsii': dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.02 / N. A. Grychyna; KNUtSh. – K., 2009. – 186 s.

2. Bogynja T. Ju. Instytucjonalizacija lobizmu: svitovij dosvid ta Ukraїna: dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.02 / T. Ju. Bogynja; NAN Ukraїny, Instytut derzhavy i prava im. V. M. Korec'kogo. – Kyїv, 2014. – 219 s.

3. Mackevych R. M. Polityko-pravovi zasady formuvannja instytutu lobizmu v Ukraїni / R. M. Mackevych. – Odesa: Feniks, 2013. – 167 s.

4. Djagiljev O. V. Konstytucijno-pravovij instytut lobizmu: vitchyznjanij ta zarubizhnij dosvid / O. V. Djagiljev. – H.: Majdan, 2011. – 251 s.

5. Teleshun S. O. Vplyv finansovo-politychnyh grup na pryjnjattja strategichnyh rishen' u sferi polityky ta ekonomiky: ukraїns'ki realii' / S. O. Teleshun, I. V. Rejterovych. – K. H., 2008. – 151 s.

6. Pashaver O. J. Formuvannja velykogo pryvatnogo kapitalu v Ukraїni / O. J. Pashaver, L. T. Verhovodova, L. Z. Suplin. – K.: «Milenium», 2004. – 90 s.

7. Ganzhurov Ju. S. Parlament Ukraїny v politychnij komunikacii' / Ju. S. Ganzhurov. – K.: Ukraїna, 2007. – 352 s.

8. Ljubimov A. P. Konstitucionno-pravovye osnovy formirovanija lobbistskikh otnoshenij v otkrytom obshestve (Antikorupcionnyj projekt) / A. P. Ljubimov. – M.: Izdanie Gosudarstvennoj Dumy, 2000. – 214 s.

9. Postanova Verhovnoi' Rady Ukraїny «Pro Derzhavnu programu rozvytku zakonodavstva Ukraїny do 2002 roku»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>

10. Pljushh I. S. Parlamentaryzm v Ukraїni – shljahy i tendencii' rozvytku / I. S. Pljushh // Parlamentaryzm v Ukraїni: teorija ta praktyka: Materialy mizhnar. nauk.–prakt. konf., prysvjach. 10-j richnyci z dnja progoloshennja nezalezhnosti Ukraїny ta 5-j richnyci z dnja pryjnjattja Konstytucii' Ukraїny / Verhovna Rada Ukraїny. Instytut zakonodavstva; Redkol.: S. B. Gavrysh ta in. – K., 2001. – S.3–10.

11. Proekt Zakonu Ukraїny «Pro pravovij status grup ob'jednanyh spil'nymy interesamy (lobists'kyh grup) u Verhovnij Radi Ukraїny»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=7028

12. Proekt Zakonu Ukraїny «Pro lobijuvannja v Ukraїni»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5838

13. Peregudov S. P. Organizovannje interesy i gosudarstvo: smena paradigmy / S. P. Peregudov // Polis. – 1994. – №2. – S.76–87.

14. Lobbizm v Rossii: jetapy bol'shogo puti: [Doklad] / Jekspertnyj institut Rossijskogo sojuza promyshlennikov i predprinimatelej [Neshhadin A. A., Blohin A. A., Vereshhagin V. V. i dr.]. – M.: B. i., 1995. – 40 s.

15. Ukaz Prezydenta Ukraїny Pro Koncepciju podolannja korupcii' v Ukraїni «Na shljahu do dobrochesnosti»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/742/2006>

16. Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraїny Pro shvalennja Konceptii' proektu Zakonu Ukraїny «Pro vplyv gromads'kosti na pryjnjattja normatyvno-pravovyh aktiv'»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/448-2009-r>

17. Recommendation 1908 (2010). Lobbying in a democratic society (European code of good conduct on lobbying) // Assembly debate on 26 April 2010 (11th Sitting) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17832&lang=en>

18. Zakon Ukraїny «Pro zasady derzhavnoi' antykorupcijnoi' polityky v Ukraїni (Antykorupcijnja strategija) na 2014 – 2017 roky»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>

19. Postanova Kabinetu Ministriv Ukraїny «Pro zatverdzhennja Derzhavnoi' programy shhodo realizacii' zasad derzhavnoi' antykorupcijnoi' polityky v Ukraїni (Antykorupcijnoi' strategii') na 2015–2017 roky»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-p/print1478669797768871>

20. Proekt Zakonu Ukraїny «Pro dijalt'nist' lobistiv u Verhovnij Radi Ukraїny»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=26076

21. Proekt Zakonu Ukraїny «Pro reguljuvannja lobists'koi' dijalt'nosti v Ukraїni»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=38796

22. Proekt Zakonu Ukraїny «Pro lobizm»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052

23. Proekt Zakonu Ukraїny «Pro lobijuvannja»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60191

24. Zakon Ukraїny «Pro social'nyj dialog v Ukraїni»: za stanom na 1 lystop. 2016 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>

25. Kryvenko L. T. Verhovna Rada Ukraїny / L. T. Kryvenko. – K.: In Jure, 1997. – 47 s.

26. Kороткий оксфордський політичний словник / За ред. Макліна І., Макмілана А.; Пер. з англ.: В. Сидоров та ін. – К.: Основи, 2005. – 789 с.

27. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко [та ін.]; за заг. ред. О. В. Зайчука; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.

Gnatenko N. G., assistant–consultant of people's deputy of Ukraine, candidate for a degree of the legal problem department V. M. Koretsky Institute of State and Law National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), Natalia.Gnatenko@gmail.com

The institutionalization of lobbyism in Ukraine: history and contemporaneity

The article highlighted the retrospective analysis of legislative initiatives with reference to the legalization of the lobbyism in Ukraine during the independence. In keeping with the social and political context of corresponding initiatives on the different stages of becoming Ukraine, it is initiated to divide into three main periods in the history to legalize the lobbyism, as follows «symbolic» (1991 – in the middle of 90th of the last century), «utilitarian» (at the end of 90th of the last century – at the beginning of the 20th century) and «anticorruption» (the middle of 20th – by this day). The modern vision of problem in the legislative draft initiated by the People's Deputy of Ukraine is analysed in detail. It have been announced that lobbyism are only possible legal mechanism of the cooperation of non-party social groups and parliament, on the basis of pluralism nature of the supreme representative agency of State power. The personal opinion of the fill content of such concepts as the subject of the lobbyism, the object of the lobbyism, the topic of the lobbyism in the context of parliamentary practice is offered.

Keywords: parliament, lobbyism, the subject of the lobbyism, the object of the lobbyism, the topic of the lobbyism, corruption.

* * *